

Muhsin Demirci, Prof.Dr.

1953 yılında Erzurum'da doğdu. Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nden mezun oldu (1978). Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne araştırma görevlisi olarak atandı (1982). Aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, "Esbâbü'n-Nüzûl ve Esbâbü'n-Nüzûle Dair Müstakil Eserler" başlıklı teziyle yüksek lisansını (1984), "Ebû's-Senâ Mahmûd b. Abdirrahman el-İsfahânî ve Tefsirdeki Metodu" adlı çalışmasıyla da doktorasını tamamladı (1989). 1996 yılında doçent, 2004'te profesör oldu. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi iken 15 Mart 2020 tarihinde emekliye ayrıldı.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 703
İSAM Yayınları 60
Temel Kültür Dizisi 14
© Her hakkı mahfuzdur.

TEFSİRE GİRİŞ Muhsin Demirci

TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)
tarafından yayına hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 38 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 08 50
www.isam.org.tr yayın@isam.org.tr

Bu kitap
Türkiye Diyanet Vakfı Mütavelli Heyeti'nin
28.12.2004 gün ve 1163 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: Eylül 2009
Beşinci Basım: Şubat 2022
ISBN 978-975-389-990-1

Kapak görseli: Ahmed Şemseddin Karahisârî'nin muhakkak hattı

Basım, Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Caddesi, No: 11
Yenimahalle / Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 (pbx) Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 48058

Demirci, Muhsin

Tefsire giriş / Muhsin Demirci. – 5. bs. – İstanbul ; Ankara : İslam Araştırmaları
Merkezi (İSAM) ; Türkiye Diyanet Vakfı, 2022.

174 s. ; 19,5 cm. – (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 703. İSAM Yayınları ; 60.
Temel Kültür Dizisi ; 14)

Dizin ve kaynakça var.

ISBN 978-975-389-990-1

İçindekiler

Kısaltmalar • 9

Önsöz • 11

Giriş

KUR'AN'IN İNZÂLİ, TESBİTİ ve METİNLEŞMESİ

I. Kur'an'ın İnzâli • 15

II. Kur'an'ın Tesbiti • 18

A. Kur'an Metninin Yazıyla Tesbiti • 18

B. Yazdırılan Metnin Muhafazası • 21

III. Kur'an'ın Metinleşme Süreci • 22

A. Hz. Ebû Bekir Dönemi • 23

B. Hz. Osman Dönemi • 25

C. Kur'an'ın Noktalanması ve Harekelenmesi • 27

Birinci Bölüm

TEFSİRİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ ve NİTELİĞİ

I. Tefsir Kavramı • 31

A. Tefsirin Sözlük ve Terim Anlamı • 31

B. Tefsirle Anlam Yakınlığı Olan Kavramlar • 32

1. Te'vil (Yorum) • 32

a. Tanımı • 32

b. Şartları • 34

c. Çeşitleri • 35

2. Tercüme • 37
 3. Meâl • 38
- II. Tefsirin Niteliği • 39
- A. Tefsirin Konusu, Gayesi ve Önemi • 39
 - B. Tefsirin Gerekliği • 41
 - C. Tefsirin Diğer İslâmî İlimlerle İlişkisi • 44
 - D. Tefsirde Öznellik • 46
 1. Kur'an'dan Kaynaklanan Öznellik • 46
 2. Müfessirden Kaynaklanan Öznellik • 48
 - a. Farklı Donanıma Sahip Olmak • 48
 - b. Yorumda Değişik Metotlar Kullanmak • 50
 - c. Kur'an'a Ön Kabullerle Yaklaşmak • 51

İkinci Bölüm

TARİHTE TEFSİR ve TEFSİR EĞİLİMLERİ

- I. İlk Dönem Tefsiri • 55
 - A. Sözlü Nakil Dönemi • 55
 1. Hz. Peygamber Döneminde Tefsir • 56
 - a. Resûlullah'ın Tefsir Yöntemi • 56
 - b. Peygamberî Tefsirin Fonksiyonu • 58
 2. Sahâbe Dönemi Tefsiri • 59
 - a. Bağlayıcılığı • 60
 - b. Özellikleri • 61
 - c. Önde Gelen Bazı Sahâbî Müfessirler • 62
 3. Tâbiîn Dönemi Tefsiri • 63
 - a. Tefsir Ekolleri • 64
 - b. Kaynak Değeri • 67
 - B. Yazılı Nakil (Tedvin) Dönemi • 69
 1. Tefsirin Hadisle Birlikte Yazıya Geçirilmesi • 69
 2. Tefsirin Müstakil Olarak Yazılması • 70
- II. Tarihte Ortaya Çıkan Tefsir Eğilimleri • 71
 - A. Rivayet Eksenli Tefsir • 71
 1. Kaynakları • 72
 2. Güvenirliği • 73
 3. En Meşhur Rivayet Tefsirleri • 76

- B. Dirayet Eksenli Tefsir • 77
 - 1. Ortaya Çıkışı • 78
 - 2. Dirayet Tefsirine Yaklaşımlar • 79
 - a. Menfi Yaklaşım • 79
 - b. Müsbet Yaklaşım • 80
 - 3. En Ünlü Dirayet Tefsirleri • 82
 - 4. Dirayet Tefsir Alanları • 85
 - a. Kelâmî Tefsir • 86
 - aa. Ehl-i Sünnet Tefsiri • 87
 - ab. Mu'tezile Tefsiri • 88
 - ac. Şîa Tefsiri • 90
 - b. İşârî Tefsir • 92
 - c. Fıkhî Tefsir • 94
 - d. Bilimsel (Fennî) Tefsir • 95
 - e. İçtimaî Tefsir • 98
 - f. Modernist Tefsir • 100
 - fa. Klasik Modernist Tefsir • 101
 - fb. Çağdaş Modernist Tefsir • 102
 - fba. Amacı • 102
 - fb. Problemleri • 102

Üçüncü Bölüm

TEFSİRDE YÖNTEM SORUNU

- I. Kur'an'ın Üslûp Tarzı ve Muhtevası • 111
- II. Kur'an'ı Anlamak • 114
 - A. Genel Olarak Anlama • 115
 - 1. Anlam • 115
 - 2. Anlama • 116
 - 3. Doğru Anlama • 116
 - B. Kur'an'ı Anlamanın Temel Parametreleri • 117
 - 1. Dil • 118
 - 2. Tarih • 120
 - a. Genel Tarih (Mekke-Medine Tarihi) • 120
 - b. Özel Tarih (Esbâb-ı Nüzûl) • 123

3. Sosyokültürel Çevre •	125
4. Makāsıd (Amaçlar) •	128
III. Kur'an'ı Yorumlamak •	130
A. Kur'an'ı Doğru Yorumlamanın Önündeki Engeller •	131
1. İlmî Yetersizlik •	131
2. Yorumda Aşırılık •	132
3. Mezhebî Ön Yargılar •	135
B. Kur'an Yorumunda Yaklaşımlar •	137
1. Parçacı - Lafızcı Yaklaşım •	137
2. Konulu - Yorumcu Yaklaşım •	139
a. Tefsirde Kur'an Bütünlüğünü Esas Almak •	141
b. Âyetleri Tesbit ve Tasnif Etmek •	143
c. Dilbilimsel Tahliller Yapmak •	144
ca. Kelimelerin Anlam ve Etimolojisi Üzerinde Durmak •	145
cb. Kavramları Semantik Açıdan İncelemek •	147
d. Nasların Tarihî Bağlıklarını Dikkate Almak •	148
e. Geçmiş Tefsir Birikiminden Yararlanmak •	150
Notlar •	153
EK 1: Sözlük •	159
Ek 2: İleri Kitap Okuma Listesi •	163
Kaynakça •	167
Dizin •	171

Önsöz

Kur'ân-ı Kerim, milattan sonra 610 yılında Arabistan'ın Hicaz bölgesinde yaşayan Arap toplumuna indirilmiştir. Böyle olduğu içindir ki Kur'an, bu toplumun öteden beri sürdürdüğü âdet, gelenek ve değerleri dikkate alarak yaşamada dengeli bir yöntem takip etmiştir. Bunun için vahyin başladığı Mekke döneminde ilk önce itikadî ve ahlâkî konular üzerinde durmuş; ardından muhataplarının sorumluluk alanına giren hususlarda emirler ve yasaklar şeklinde birtakım ilkeler koymuştur. Medine dönemine gelindiğinde ise, söz konusu ilkelerin pratik hayata tatbikini sağlamaya çalışmıştır. Çünkü Kur'an'ın esas amacı "ideal bir toplum" oluşturmaktır. Bu yüzden denilebilir ki her ne kadar Kur'an mesajını öncelikle ilk muhatap kitleye yöneltmiş olsa da, temel hedefini bütün insanlık için belirlemiştir.

Pek tabiidir ki Kur'ân-ı Kerim'i doğru anlamak için evvelâ onun nüzûl ve teşrî' tarihini doğru okumak gerekir. Bilindiği gibi bu faaliyeti üstlenen bilim dalı tefsir usulüdür. *Tefsire Giriş* adıyla kaleme aldığımız bu eser, özlü bir tefsir tarihi ve usulü olarak esasen bir taraftan

geçmişten günümüze kadar uzanan tarihî süreçte Kur'an tefsiriyle ilgili bireysel faaliyetler, diğer taraftan günümüzde Kur'an'ın nasıl anlaşılması gerektiği hususunda bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Bunun için söz konusu çalışmayı bir giriş ve üç bölüm olarak tasarladık.

Girişte Kur'an'ın vahyini, Hz. Peygamber döneminde yazıyla tesbitini ve dört halife döneminde metinleşme süreciyle ilgili faaliyetleri ele almaya çalıştık. Birinci bölümde tefsirin kavramsal çerçevesini tahlile tâbi tutarak tefsirin konusu, gayesi, kapsamı, gerekliliği, diğer İslâmî ilimlerle olan ilişkisi ve özneliği meselesine yer verdik. İkinci bölümde Hz. Peygamber, sahâbe ve tâbiîn tefsirini genel hatlarıyla işlemeye gayret ettik. Ardından rivayetlerin yazıya geçirilme (tedvin) döneminde tefsire yönelik çabaların neler olduğunu tesbit edip, ilk dönemlerden başlayarak günümüze kadar geçen süreçte ortaya çıkan tefsir eğilimleri konusunda bilgi verdik. Üçüncü bölümde ise tefsirde yöntem sorununu ele alarak, günümüzde Kur'an'ın doğru bir şekilde nasıl anlaşılması gerektiği meselesi üzerinde durduk. Bunun için öncelikle Kur'an'ı doğru anlamının önündeki engellerden ve ardından tefsirde esasen bir metodoloji sorunu olan yorumlama yöntemlerinden kısaca söz etmeye çalıştık.

Bu çalışma İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM) gerçekleştirmeyi düşündüğü projenin bir ürünüdür. Söz konusu hizmetlerinden dolayı İSAM yönetimine ve emeği geçenlere şükranlarımı sunuyorum.

Prof.Dr. Muhsin Demirci

Bağlarbaşı 2009